

SAT-2G.509-1-ESIR-LC-10

Lingua Franca or “Lost in Translation”

Diana Bobenova-Nikolova

Lingua franca или “изгубени в превода”

Диана Бебенова-Николова

***Lingua franca or “lost in translation”:** The paper presents findings from a research on the communication process in cross-border teams, implementing projects under the CBC Programme Romania-Bulgaria 2007-2013. The conducted survey generated data justifying that the 83 survey respondents relied heavily on English as a Lingua franca (ELF) and translation services to communicate among themselves when implementing project team meetings and other activities. Based on these results, the paper discusses whether such team communication brings to building the intercultural competence of the project participants and contributes to overcoming the language barrier to the common identity of the cross-border region.*

***Key words:** English as a Lingua franca, project team meetings, common identity*

ВЪВЕДЕНИЕ

Много изследователи на интеркултурната комуникация обсъждат до каква степен езиковите умения са необходими, за да протече ефективно взаимодействие между хора, които имат различен майчин език. Например Роджърс и Щейнфат (Rogers, Steinfatt, 1999) изтъкват значението на овладяването на чуждия език като основа за разбирането на културата на обществото, където се говори той. В своята книга “Managing cultural differences: strategies for competitive advantage” Лиза Хоеклин (Hoecklin, 2015) доказва тезата, че при ползване езика на комуникационния партньор, част от “невидимите концепти” на културата могат да бъдат отключени и да станат по-ясни, което да улесни общуването и да се превърне в конкурентно предимство.

Изучаването на чужди езици е важен компонент от политиката на Европейския съюз (ЕС) за насърчаване на интеркултурния диалог и многоезичието. На практика обаче реализирането на средносрочни и краткосрочни международни проекти налага използването на lingua franca като инструмент за успешна комуникация между екипните членове-носителите на различни култури и езици. Пример в тази посока са програмите за трансгранично сътрудничество на ЕС, които реализират европейската кохезионна политика за граничните региони чрез изпълнение на проектни дейности, допринасящи за тяхното икономическо и социално развитие.

Точно такъв е и българо-румънският трансграничен регион, който се оформи след присъединяването към ЕС и премахването на граници и бариери пред свободното движение на хора, стоки и услуги. Дали той има потенциал да се превърне в споделена територия за двете лингвокултурни общности? Както посочва Корнажева в изследването си на тази тема: “За да се случи тази перспектива обаче, е необходимо опознаването на съседа и съседните земи и преосмисляне на понятието за „граница” от времето на раждането на националната държава” (Корнажева, 2012). В свое проучване Попова (Порова, 2011) изтъква езиковата бариера като едно от сериозните “препятствия” пред българо-румънския интеркултурен диалог. За нейното преодоляване програмата за Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007 – 2013 налага

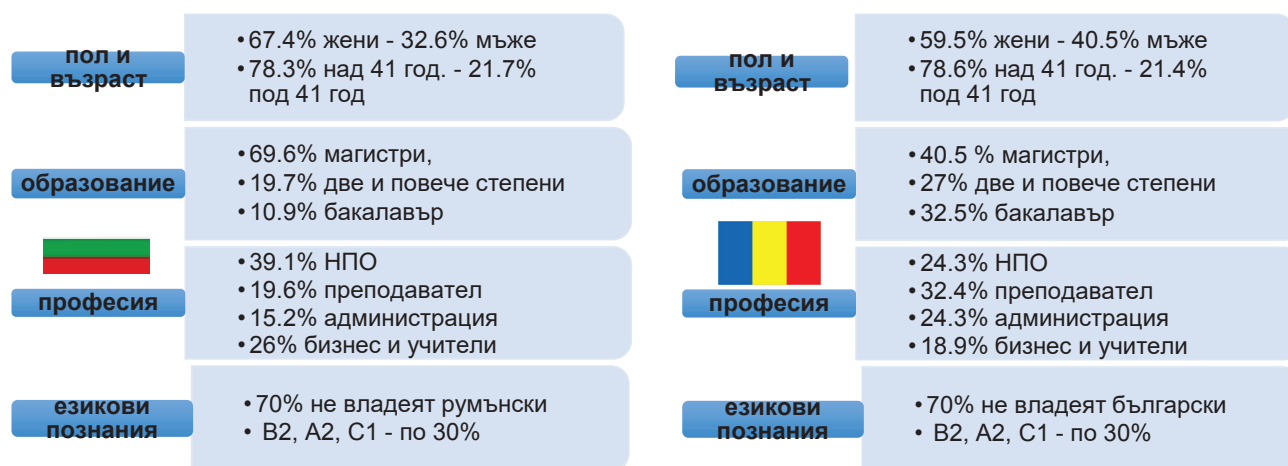
английския език като lingua franca (ELF) при изпълнението на проекти, без да поставя никакви формални ограничения пред употребата и на родните езици.

Емпиричните наблюдения обаче показват, че изискванията за използване на ELF не стимулират проектните партньори да общуват на румънски/български и тяхната комуникация се реализира предимно на английски или чрез преводач.

ИЗЛОЖЕНИЕ

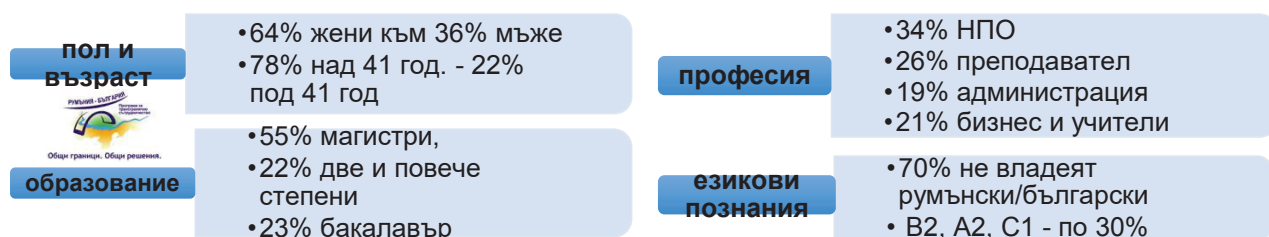
Целта на настоящия доклад е да представи изследване върху характеристиките на интеркултурната комуникация в съвместните българо-румънски екипи, работещи по програма Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013. Формулирана е хипотезата, че комуникацията на майчин език (румънски/български) в трансграничните екипи е силно ограничена от лингвистичните компетентности на участниците по тези езици и протича на английски, който е lingua franca и/или чрез преводач. Извършеното проучване изследва дали и доколко партньорите общуват на родните езици, използват трети общ език и/или преводни услуги за различните форми на комуникация (формална, лице-в-лице, неформална, електронна).

С оглед верифициране на формулираната по-горе хипотеза е проведено емпирично изследване чрез анкетно допитване. В него са включени 83 лица, от които 36 румънски и 47 български пълнолетни участници в трансгранични екипи, реализирали проекти по програма Трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013. Методът на регистрация е стандартизирана анкета, изпратена електронно. Периодът на събиране на данните е 01.01 – 30.04.2016 г. Статистическият анализ на резултатите е направен с помощта на специализирания софтуерен пакет SPSS.

Фигура 1 – Демографски характеристики на експерименталните лица по националност

Анализът на емпиричните данни за демографските характеристики **пол и възраст** (Фигура 1) показва, че при анкетираните български участници в екипите, жените са почти двойно повече от мъжете (67.4% към 32.6%). При румънските респонденти този превес не е така ярко изразен, но жените все пак преобладават с почти 20%. От цялата група от 83-ма анкетирани 53 са жените (Фигура 2), т.е. 64%, а 30 са мъжете или 46%, което показва значително по-силно женско присъствие.

Фигура 2 – Демографски характеристики на цялата група

Приблизително еднакъв процент българи -78.3 % и румънци - 78.4%, са във възрастовата категория над 41 г.. На възраст под 41г. са съответно 21.7% български и 21.6% румънски представители.

Анализът на емпиричните данни по отношение на **образователното ниво** на респондентите, както по националности, така и за цялата група (Фигура 1 и 2) показва, че от всички участници в екипи най-голям процент - 55% - са с магистърска степен, тези с две и повече степени са 20%, а бакалаври са 13%. Що се отнася до разпределението по националности, то и при двете групи превес имат тези с образователна степен магистър - при българите те са 67.4% , при румънците - 40.5%. Интерес буди фактът, че при северните ни съседи 32.6% са със степен бакалавър, докато българи с това образователно ниво са 13.04%. С две и повече степени са съответно 27% румънци към 19.7 % българи.

Анализът на емпиричните данни по отношение **на професии** демонстрира, че най-голям процент 32.4% от северните ни съседи са преподаватели в университети, следвани от равен процент 24.3% работещи в неправителствения сектор и администрацията, следвани от 26% в сферата на академичното образование и оставащите 18.9% - бизнес и училищно образование. Преобладаващият процент българи 39.1% са от НПО сектора, на второ място с 26% са представителите на бизнес и администрация, а работещите в университети и администрация са съответно 19.6% и 15.2%.

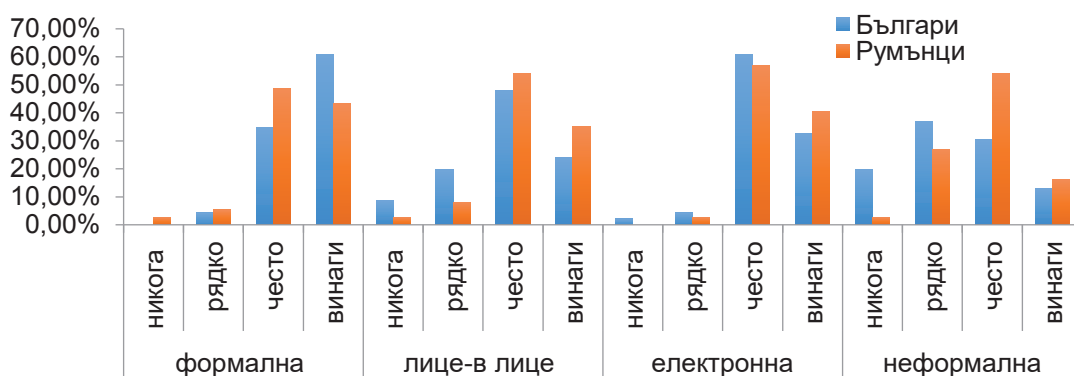
Данните относно анализираните демографски характеристики са подложени на проверка на хипотеза за разлика между два относителни дяла чрез критерия на съгласие на Пирсън (Павлов, 2013). При риск за грешка $\alpha = 0.05$ сравнението между стойностите на емпиричните и теоретични характеристики показва, че различията между характеристиките в двете изследвани групи не са статистически значими.

Анализът на емпиричните данни относно **лингвистичната компетентност** на участниците дава информация за нивото на владеене на език съответно български/румънски, английски и използването на преводачески услуги. Лингвистичната компетентност се оценява според Европейската езикова рамка. Резултатите за българите категорично показват, че 67.4% от тях не владеят румънски, а само 15.2% са покрили ниво А1 според Европейската езикова рамка (т.е. 100-120 учебни часа). Дори по-категорични са отговорите на румънските участници за техните езикови познания: 73% от тях не знаят български, а 24.3% са покрили ниво А1. Не така стои въпросът с познанията по английски език, като отговорите и на двете групи участници показват много балансирано разпределение на различните нива на компетентност А1, А2, В1, В2 според Европейската езикова рамка. При българите ниво на компетентност над А1 показват 82%, а 28.3 % от тях посочват най-високото ниво на владеене на езика С1/С2.

За румънците това съотношение е малко по-ниско: 75% са с ниво над А1, а 18.9% от тях – с ниво С1/С2.

Данните за използването на **преводачески услуги** показват, че 68% от анкетираните комуникират чрез преводач често или винаги, от които 32-ма са българи, а 24 - румънци. Никога не са се ползвали от преводачески услуги само 7% от анкетираните, общо 6-ма души, от които 5-ма са българи. Следователно, за комуникацията по време на проектната реализация повечето от членовете на трансграничните екипи често не разчитат на лингвистичните си компетентности, а използват преводач. По-често до тези услуги прибегват българите.

Анализът на емпиричните данни по отношение на **формите на комуникация в екипа** (формална, лице-в-лице, интернет/телефон, неформална) е представен на Фигура 3. Става ясно, че трансграничните екипи често и/или винаги общуват формално и лице-в-лице по време на екипните срещи, като този извод се отнася до повече от 90% от българските и румънските участници в тях. Електронните канали за комуникация (интернет и мобилни връзки) са също много използвани, на тях разчитат почти 93% от българите и около 97% от румънците, отговорили с “често” и/или “винаги”. По-рядко екипите общуват неформално, извън работата по проекта: 19.6% от отговорилите българи никога не са комуникирали с колеги извън проектните задачи, а за 37%– това е било рядко. За останалите 43.4% този вид общуване все пак е често. За 70.3% от румънците неформалната комуникацията извън проекта е често събитие.

Фигура 3. Форми на комуникация

Данните относно използването на различни форми на комуникация са подложени на проверка относно разлика между средните стойности на две извадки и тъй като имат нетипично разпределение, е приложен тест на Ман-Уитни. По отношение на всички променливи е установено, че

$$Asymp.Sig(2-tailed) > \alpha = 0.05 ,$$

което показва, че между тях няма статистически значими разлики.

За определяне на съществуващи значими корелации между променливите, описващи лингвистичните компетентности (ниво на владеене на английски език, използване на английски), използване на преводач и формите на комуникация (формална, лице-в-лице, интернет/телефон, неформална), данните първо са подложени на проверка относно близостта на емпиричното до нормалното теоретично разпределение чрез използване на критерия на Колмогоров-Смирнов, а след това е

изчислен коефициентът на корелация на Спиърман. между променливите: X1-ниво на компетентност по английски, X2-използване на английски, X3-използване на преводач и формите за общуване: X4- формално, X5- лице-в-лице, X6-по интернет и X7-телефон, неформално извън проекта. Съставени са две корелационни матрици, показани на Таблица 1 и 2 на Приложение 1. При българите се установяват следните зависимости: $X4 = f(X1, X3)$, $X3 = f(X2)$ при ниво на значимост $\alpha = 0.05$ и $X5 = f(X2)$, $X6 = f(X2)$, при ниво на значимост $\alpha = 0.01$, както и $X4 = f(X5)$ и $X5 = f(X6)$ при ниво на значимост $\alpha = 0.01$. За румънските участници са валидни зависимостите: $X5 = f(X2, X3)$ при ниво на значимост $\alpha = 0.05$; $X4 = f(X1, X2)$ при ниво на значимост $\alpha = 0.01$; $X6 = f(X5)$ при ниво на значимост $\alpha = 0.05$.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеното изследване позволява да се направят следните изводи:

1. Над 67.4% от българските участници не владеят румънски, а само 15.2% са покрили ниво А1. За румънците това съотношение е дори по-категорично: 73% от тях не знаят български. Високият процент на членове на трансгранични екипи, невладеещи езика на съседите, обективно води до неизползване на родните езици при комуникация.
2. Според анкетното проучване лингвистичните компетентности по английски език, който е и работният език на програмата, са на значително по-високо ниво: 82% от българите имат ниво над А1, а 28.3 % - С1/С2. За румънците това съотношение е малко по-ниско: 75% са с ниво над А1, а 18.9% от тях – с ниво С1/С2.
3. Установена е корелационна зависимост между нивото на владееене на английски език и неговото използване при различните форми на комуникация при работни срещи (без неформалната), която е валидна и при двете националности.
4. Сънародниците ни използват английски език при персонални разговори и при електронна комуникация, но при формалните дискусии прибегват до преводни услуги, което може да бъде обяснено с необходимостта от осигуряване на информационна симетрия и участие на всички присъстващи, независимо от лингвистичната им компетентност.
5. При българите прави впечатление отрицателната корелация между използването на английски език и преводни услуги. Логично наличието на превод от български на румънски и обратно намалява необходимостта от общуване на английски.
6. При румънците се наблюдава отрицателна зависимост между използването на преводни услуги и интерперсоналното общуване, което може да доведе до извода, че колкото повече се интензифицират личните контакти, толкова по-малко се налага да се търси помощта на преводач.
7. И за двете групи анкетирани не са установени зависимости между неформалното общуване извън проекта, нивото на компетентност по английски език, използването му и използването на преводачески услуги.

Изводите показват, че комуникацията в трансграничните екипи на Програма ТГС Румъния – България 2007-2013 е допринесла в недостатъчна степен за популяризиране изучаването езика на съседа, което Попова (Попова, 2013) посочва като важен компонент за изграждане на интегрирана регионална културна идентичност. Налага се използването на ELF, което от своя страна поражда няколко въпроса за бъдещо изследване: 1) До каква степен Lingua franca съдейства за изграждане на “трета, обща” култура между комуникиращите и по този начин влияе положително върху регионалната

културна идентичност; 2) Как протеклата комуникация на английски език е повлияла върху изграждането на доверие между комуникиращите и 3) До каква степен преводаческите услуги са подпомогнали взаимното културно опознаване или националните културни концепти са останали “изгубени в превода”.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Hoescklin, L. Managing cultural differences: strategies for competitive advantage, retrieved 21.02.2015
<https://archive.ama.org/archive/ResourceLibrary/JournalofInternationalMarketing/documents/4454680.pdf>
- [2] Popova, J. The Attitudes Towards Intercultural Dialogue and Intercultural Cooperation and their Link with Cross-Border Relationships and Interactions.// 10-th IACCM Annual Conference and 3-rd CEMS/IACCM Doctoral Workshop "Cultural aspects of Cross-Border Cooperation", 2011, No 1, pp. 176-189, ISSN 1311-3321.
- [3] Popova, J. Attitudes and Prerequisites for the Establishment of an Integtated Cultural Identity within Romanian-Bulgarian Cross-Border Region along the Danube River.// Journal of Danubian Studies and Research, 2013, No Vol. 3, N 1, pp. 258-269
- [4] Rogers, E, Thomas Steinfatt. Intercultural Communication.1999, Waveland Press, USA
- [5] Корнажева, М. За идентичността на българо-румънския трансграничен регион, Научни трудове на Русенския университет – 2012, том 51, серия 5.2
- [6] Павлов В., Приложна статистика, Препрес, 2013

За контакти:

Диана Неделчева Бебенова - Николова, докторант към Катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 708, e-mail: dbebenova@uni-ruse.bg

Приложение 1

Таблица 1 – Корелационна матрица - българи

българи	ниво на англ.	използване на англ.	използване на преводач	общуване формално	общуване лице-в-лице	общуване интернет /телефон	общуване извън проекта
ниво на англ.	1,000						
използване на англ.	-,237	1,000					
използване на преводач	-,060	-,302*	1,000				
общуване формално	-,296*	,149	,431*	1,000			
общуване лице-в-лице	-,118	,479**	,033	,498**	1,000		
общуване интернет/телефон	,134	,511**	-,249	,146	,438*	1,000	
общуване извън проекта	-,111	,216	-,100	,258	,261	,290	1,000

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Таблица 2 – Корелационна матрица – румънци

румънци	ниво на англ.	използване на англ.	използване на преводач	общуване формално	Общуване лице-в-лице	общуване интернет /телефон	общуване извън проекта
ниво на англ.	1,000						
използване на англ.	,284	1,000					
използване на преводач	,177	-,179	1,000				
общуване формално	,456**	,549**	-,265	1,000			
общуване лице-в-лице	-,072	,342*	-,358*	,142	1,000		
общуване интернет/телефон	-,317	-,044	-,073	,005	,398*	1,000	
общуване извън проекта	,021	-,009	,022	,124	,203	,223	1,000

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).